

ДЕЧЈИ НАРАТИВИ НА ОСНОВУ РАЗЛИЧИТИХ МЕДИЈА – УПОРЕДНИ ПРИСТУП

Резиме: Циљ овог рада је истраживање повезаности дечјих наратива са врстом медија којим се садржај презентује деци, тј. утицај медија на квалитет и квантитет дечјег препричавања. Истраживање је спроведено на узорку који чини 20 деце узраста 5,5–6 година, подељених у две паралелне групе. До резултата смо дошли помоћу дескриптивне методе, која је коришћена приликом прикупљања, обраде и интерпретације података, као и експерименталном методом. Анализа резултата говори нам да дечји репродуктивни наративи у одређеној мери зависи од врсте медија којим је садржај презентован деци – дечја препричавања текстуалних прича потпунија су и поседују више детаља од дечјих препричавања цртаних филмова. Осим тога, дечја препричавања на основу приче су садржајнија у погледу описа актера и у њих је уведено више актера него у препричавања на основу цртаног филма. Примећено је и то да је деци тешко да увиђају узрочно-последичне односе и да их исказују у својим наративима, као и то да најчешће повезују догађаје једноставним набрајањем. Након што смо дошли до ових и других сазнања, истакли смо улогу васпитача, који деци може помоћи да побољшају своје наративе, најпре тако што ће им помоћи у разумевању садржаја, а потом и у његовом репродуковању.

Кључне речи: дечји наратив, цртани филм, прича, препричавање, предшколски узраст

¹ nikolinakojevic@gmail.com

1. УВОД: ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ

Појам *медији* обично се односи на оне канале или алате који су у стању да складиште, преносе и испоручују информације и податке. Често се ова реч користи као синоним за масовне медије који своје програме и садржај, путем одређене технологије, пласирају великом броју прималаца тј. масовној публици (Црнобрња, 2014: 84, 85). Први теоретичар медија, Маршал Маклуан (2012: 21), упоређује ширење медија, тј. „електронску револуцију“, са оном од пре неколико хиљада година када је откривено фонетско писмо, што је, према његовом мишљењу, било подједнако далекосежно откриће и имало подједнако велике последице за човека.

Од свог настанка па до данас масовни медији су се развијали упоредо са друштвом и временом су постали део свакодневице модерног човека. Данас се у масовне медије убрајају штампа, радио, ТВ, интернет и други. Они су постали важан фактор у савременом друштву „јер нас снабдевају информацијама, преносе нова знања, обезбеђују забаву и истовремено имају моћ да убеде, односно могу да утичу на учвршћивање или промену постојећих ставова, вредности и навика публике“ (Кораћ М., 1988: 199). Истовремено, медији су често предмет оштре критике. Ипак, Џејмс Потер (2011) аргументовано показује да нису сви медији лоши, као и да они имају бројна позитивна дејства. Он нас усмерава да помислимо на све информације које налазимо у медијима а које нам помажу да унапредимо свој живот, као и на задовољства која нам масовни медији пружају кроз музику, филмове, телевизијске емисије итд.

Претпоставља се да је међу децом, од свих телевизијских садржаја, најпопуларнији цртани филм. Цртани филм је врста анимираног филма, а у вези с њим преовладава мишљење да је цртани филм уметничка форма која је намењена деци. Ипак, како пише Марија Маринчић Мајдак (2009: 54), кроз цртани филм се приповедају и „велике теме, велике истине [...], fine духовите приче о заблудама, зависти, доброты, речју – свим нашим манама и свим нашим врлинама“. Још од настанка, почетком 20. века, цртани филм је стекао популарност широм света.

Како је цртани филм постао део свакодневице у савременом друштву, наметнуло се питање да ли је њему месту у васпитно-образовном раду. Мишљења су подељена: неки истраживачи истичу позитивне утицаје цртаног филма на развој детета, а неки негативне. Дитер Баке (2013) у *Медијској његаноји* пише како је у образовном систему настала велика пометња у тренутку када више није било могуће задржати медије пред вратима учионице. Поруке које преносе медији „провукле“ су се у причама, сећањима, интересовањима и знањима које су деца донела са собом „као клица којој нема лека“. Међу радовима који говоре о утицају телевизије и цртаног филма на децу и њихово понашање, најчешће се као негативан утицај истиче подстицање агресије код деце, кроз садржаје који је приказују. Тако, у књизи *Телевизија и деца* налазимо на податак да „цртани филмови спадају у групу телевизијских програма који садрже највише насиља“ (Мари, 1977: 94).

Утицај телевизије и цртаних филмова на развој говора код деце је тешко испитати, због тога што на развој говора утичу многи други фактори. Истраживања на ову тему је тешко спровести због отежане контроле услова у којима би се истраживање спроводило. Извесно је,

с једне стране, да телевизија захтева углавном низак ниво вербалног ангажовања (уп. у вези с тим и: Лемиш, 2008), али исто тако не може се порећи да је за нас „веома значајно да се врхунац интересовања деце за телевизију јавља између пете и шесте године“, да нам то пружа и прилику „да путем ТВ-екрана позитивно утичемо на развој дечјег говора и целе личности“ (Миленковић, 2008: 163). У том погледу, драгоцени су текстови који покушавају да обликују методички приступ телевизијским садржајима и цртаном филму. Тако, Вук Милатовић са сарадницима (2015) упућује на методичке радње које би требало да прате гледање цртаног филма, а Владимир Вукомановић Растегорац (2015) даје у свом раду анализу једног цртаног филма и упућује на различите потенцијале његовог тумачења у разговору са децом.

У овом раду занимаће нас однос *дечјих нараћаива* који су настали на основу прича у различитим медијима. Само приповедање или наратив јесте представљање једног или више стварних или фиктивних догађаја које приповедач или више њих саопштава једном, двојници или неколицини наратера (Принс, 2011: 154). Дечји наративи се, међутим, доста разликују од наратива одраслих и имају своје карактеристике:

Наиме, међу трогодишњацима и четворогодишњацима доминирају кратке приче; ако су дуге, приповедање је скоковито, прелази међу испричаним збивањима груби, недовољно мотивисани, неприпремљени и непредвидиви, а чест је случај да се поједина важна дешавања из приче у потпуности изостављају. Уколико се прича организује хронолошки, онда је то обично просто низање догађаја који следе један за другим, без смисаоно обједињујућег језгра. Ликови су психолошки непродубљени; контекст збивања, ако га има, штуро је дат, у основним цртама; узрочно-последични односи међу елементима радње су неразрађени. У самом причању се јавља доста непотребних понављања и пауза, а реченичне структуре су једноставне. Управо на свим овим равнима током предшколског и, касније, школског периода, дешава се напредак у погледу приповедачких способности детета (Вукомановић Растегорац, 2021: 162).

У новије време наративима деце се на нашем подручју бавила Тамара Шегрт (2019), која је анализирала двадесет и четири приче деце предшколског узраста, упоређујући притом дечје измишљене приче и приче из свакодневног искуства. Међу многим занимљивим закључцима, издвајамо то да се показало како постоји разлика у започињању прича које се тичу свакодневног искуства и измишљених прича – док прве деца често започињу са *ја сам јуче била у њарку*, приликом започињања измишљених прича користе наративну формулу *био једном...* Крај приче такође је често обележен уобичајеном формулом *чича-мича и њошова њрича* или *и крај њриче, и њо је крај*.

Како је предмет овог истраживања квалитет дечјег наратива у току препричавања зависно од медија којим се препричавани садржај презентује деци, као и повезаност препричавања одређеног садржаја са врстом медија којим се садржај презентује деци, за нас је посебно значајно истраживање које је спровела Свенка Савић (1985), а које се бавило тиме како деца препричавају цртани филм. Задатак да филм препричају имала су деца од три, пет, седам, једанаест, четрнаест и осамнаест година. Деца од три године препричавала су цртани филм са дугим паузама, што говори о томе да им је овакав задатак тежак. У истраживању се показало да предшколци изостављају споредне ликове и епизоде током причања. За предшколски узраст су карактеристичне и приповедне фразе попут *Био један човек* или *Једнога дана један чо-*

век. Кад је реч о исказивању временског следа догађаја у причи, деца, у граматичком погледу, обично користе временске и односне реченице.²

Као што смо видели, у поменутих истраживањима било је речи о одликама наратива деце, као и о карактеристикама дечјег препричавања цртаног филма. Ипак, ни у једном од њих није извршено поређење дечјих наратива који су настали на основу различитих медија. Зато ћемо у овом истраживању испитати управо способност деце да схвате радњу, уоче детаље и изврше синтезу приче и препричају је, а онда и упоредити препричавање деце којој је прича прочитана са препричавањем деце којој је та фабула представљена у виду цртаног филма.

2. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Циљ овог истраживања јесте откривање разлика међу дечјим наративима на основу различитих медија, тј. цртаног филма и приче, и упоређивање начина на које деца препричавају садржаје.

Ово истраживање нам је помогло да откријемо да ли препричавање деце зависи од врсте медија којим се преносе информације. Полазећи од постављеног циља, долазимо до задатака овог истраживања:

- испитати како различити медији утичу на наративе код деце и речник којим се деца служе приликом репродукције;
- испитати у којој мери проценат запамћених и репродукованих детаља зависи од врсте медија;
- испитати присутност и квалитет узрочно-последичних низова у дечјем наративу;
- испитати присутност и квалитет описа у дечјем наративу;
- испитати на која се чула деца ослањају приликом препричавања.

На основу циља и задатака истраживања долазимо до постављања опште хипотезе: врста медија, којим се преносе одређени садржаји, директно утиче на начин на који деца репродукују исте садржаје. На основу опште хипотезе, изводе се посебне:

1. Приликом репродуковања садржаја који је представљен деци вербално (помоћу приче), деца користе исте изразе и речи које су чула.
2. Приликом репродуковања садржаја који је представљен деци вербално, деца се сећају и износе више детаља од деце којима је исти садржај представљен визуелно.
3. Узрочно-последични низови нису присутни у репродуковању садржаја презентованог помоћу цртаног филма, као ни у репродуковању садржаја презентованог помоћу приче.

2 Овде треба додати и запажање Стјепка Тежака (1990), који закључује да након гледања филма деца нису способна да препричају његов садржај у целини. Из разговора се види да су разумели сваки поједини приказ, али да их нису повезали нити схватили њихове узроке и последице. „Нејасноћа или неразумијевање појединих приказа дјецу не смета у праћењу филма, прелазе преко њих као преко тамних мрља које ће брзо пасти у заборав“ (Тежак, 1990: 51).

4. Приликом репродуковања садржаја презентованог деци помоћу цртаног филма присутно је више описа него приликом репродуковања садржаја презентованог помоћу приче.
5. Приликом репродуковања садржаја презентованог деци помоћу цртаног филма, деца се ослањају на више чула (чуло вида и чуло слуха), док се приликом репродуковања садржаја презентованог помоћу приче, деца ослањају само на чуло слуха.

У овом истраживању користили смо дескриптивну методу приликом прикупљања, обраде и интерпретације података. Такође, користили смо експерименталну методу са паралелним групама која ће нам помоћи да откријемо како дечје препричавање зависи од врсте медија којим се преносе одређене информације. Основна техника која ће се користити у овом истраживању јесте интервјуисање и оно ће се спровести помоћу полуструктурираног интервјуа.

Најпре је спроведено пилот истраживање у вртићу „Звончићи“ у јулу месецу, а главно истраживање спроведено у августу 2021. године у вртићу „Звончићи“. Популацију испитаника у главном истраживању чине деца старијег узраста вртића „Звончићи“ ПУ „11. април“ у Београду, школске 2020/2021 године. Узорак истраживања чини 20 деце подељених у две узрасно уједначене групе по 10. Једна група на почетку гледа цртани филм, а друга група слуша причу. Након гледања цртаног филма и слушања приче која се за свако дете одвијају индивидуално, деца препричавају садржаје, и то тако да друга деца не могу да слушају препричавање, како оно не би утицало на њих. Након спровођења прве етапе истраживања групе се мењају тако да деца која су гледала цртани филм сада слушају причу, а деца која су слушала причу, сада гледају цртани филм.³ Приликом гледања цртаних филмова, потрудили смо се да уважимо одговарајуће техничке услове гледања телевизије (уп. Ђорђевић, 1971: 84). Дечји наративи су анализирани квалитативно – тематском анализом, индуктивно – од налаза ка закључцима.⁴

3. ПРИКАЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА

3.1. Типови препричавања

Најпре смо покушали да разврстамо дечје наративе у четири категорије како је то урадила Бјанка Зазо (Кораћ Н., 1992: 34), на основу два критеријума потпуности и степена организације. Групе су следеће: непотпуно препричавање (тип 1); потпуно али неорганизовано препричавање (тип 2); потпуно и организовано препричавање, али у коме исправно ређање епизода не превазилази јукстапозицију (тип 3); потпуно и организовано препричавање, уз употребу узрочно-последичних веза и са тенденцијом да се догађаји повезују уместо да се просто набрајају (тип 4). Типови 3 и 4 сматрани су за успешно препричавање.

Анализом дечјих препричавања дошли смо до резултата које представљамо у табели:

3 Цртани филмови коришћени у истраживању су „Take Me Home“ (Аркатана, 2013) и „Dear Alice“ (Черини, 2018). Наративни предлошци на основу којих су испитаници препричавали причу у целини су доступни у: Којевић, 2021: 42–43.

4 Због ограничења у дужини рада овде ћемо изнети само најважније закључке. Детаљна анализа доступна је у: Којевић, 2021.

Табела 1. Типови њрејричавања

	Тип 1	Тип 2	Тип 3	Тип 4
„Take me home“ – цртани филм	4	5	0	1
„Take me home“ – прича	5	3	2	0
„Dear Alice“ – цртани филм	8	2	0	0
„Dear Alice“ – прича	4	2	4	0

Више успешних препричавања уочавамо међу дечјим препричавањима прича, чак 6, од којих сви спадају у тип 3, док се међу препричавањима цртаних филмова налази само једно успешно препричавање, које спада у тип 4. Више је неуспешних препричавања међу препричавањима цртаних филмова, 7 препричавања спада у тип 2 и 12 препричавања у тип 1, док међу препричавањима прича 5 препричавања спада у тип 2, а 9 препричавања у тип 1.

3.2. Ујошреба речи

Анализу дечјих наратива започећемо испитивањем прве хипотезе:

1. Приликом рејродуковања садржаја који је ѡредсјављен деци вербално (ѡмоћу ѡриче), деца користе исте изразе и речи које су чули.

Приликом осмишљавања приче одабране су речи за које ће се испитати да ли ће их деца користити приликом препричавања приче. То су речи које означавају кључне појмове у обе приче око којих се одвија радња и за које се мисли да ће их деца поменути у свом препричавању јер су неопходни за објашњавање, описивање и препричавање. У причи „Take me home“ те речи су *ѡас*, *ѡудлица* и синтагма *мали бели ѡас*. Када смо анализирали дечја препричавања ове приче, уочили смо да је само једно дете од њих десеторо искористило синтагму *мали бели ѡас* за означавање главног актера, а осталих деветоро су користили речи попут *бели ѡас*, *бела куца*, *куца* и *мала бела куца*. Реч *ѡудлица* јавља се у три препричавања, а у осталим *неки дру-ѡи ѡас*, *ѡудла*, *ѡуфница ѡас*, и *бела ѡудлица*, док се у три препричавања не појављује уопште. Од десеторо деце, чак петоро њих је актере приче назвало *ѡси*, док је само једно дете то учинило помоћу речи *куце*.

Из друге приче „Dear Alice“, издвојене су речи *момак*, *ауѡобус* и *дојѡица*. Након анализе дечјих препричавања уочено је следеће: иако се реч *дечак* не помиње у причи, чак шесторо деце, од њих десеторо, искористило је управо ову реч, док је четворо њих употребило реч *момак* за именовање актера. За именовање превозног средства, реч *ауѡобус* је искористило осморо њих, док је по једно дете рекло да је то *воз* и *бус*. Реч *дојѡица* изостала је из шест препричавања, у два овај предмет није уопште поменут, док је у четири поменут као *оловка*.

Ови подаци не изненађују јер су у складу са подацима добијеним из *Дечјеј фреквенцијској речника* Вере Лукић (1983: 437–460). Примећујемо да се као најфреквентнија реч за именовање животиња које се појављују у првој причи јавља управо реч *ѡас*, и то са фреквенцијом 1103, док се реч *куца* има доста нижу фреквенцију – 89. Исто важи и за другу причу. За реч *дечак* у реч-

нику проналазимо податак да је далеко фреквентнија у дечјем говору од речи *момак*, и то са фреквенцијом 1409 према 62, колико има реч *момак*.⁵

3.3. Ојиси акџера у дечјим нараџивима

Интересовало нас је да ли квалитет и квантитет описа у дечјим нараџивима зависи од врсте медија којим се преноси садржај. Зато смо потражили и анализирали описе актера у дечјим препричавањима при чему смо пошли од претпоставке: *Приликом рејродуковања садржаја љрезенђованој деџи љомођу црђјаној филма љрисујно је више ојиса неђо љриликом рејродуковања садржаја љрезенђованој љомођу љриче.*

Из обе приче издвојили смо по три описа актера који су најистакнутији у њима. Истражили смо да ли се они јављају и у дечјим нараџивима и у којој мери (да ли су потпуни – као у причи, делимични или непотпуни – недостаје неки део али га има, или изостају из препричавања). Анализом резултата утврдили смо да је међу дечјим препричавањима приче „Take me home“ било присутно 13 описа, од којих су 2 била потпуна и 11 непотпуних, а међу препричавањима приче „Dear Alice“ пронашли смо 22 препричавања, од којих 3 потпуна и 19 непотпуних.

Поменуџе описе потражили смо и у дечјим нараџивима на основу цртаних филмова. С обзиром на то да у цртаним филмовима описи нису експлицитно дати као у причи, уважили смо све описе које су деџа изнела, било да се односе на физички изглед, стађе или активност актера. При томе, потпуним описима сматрали смо оне који садрже макар исти број елемената као описи у причи, док се описи са мађе елемената карактеришу као делимични. Утврдили смо да се међу дечјим препричавањима цртаног филма „Take me home“ налази 12 описа, од којих ни један није био потпун, а међу препричавањима цртаног филма „Dear Alice“ 15 описа, од којих је један био потпун.

Овим резултатима придодајемо резултате добијене истраживањем заступљености придева у дечјим препричавањима. Испитано је да ли број придева који се појављују у дечјим исказима зависи од врсте медија помођу којег је деџи представљен садржај. Резултати добијени истраживањем говоре да се скоро три пута веђи број придева јавља у препричавањима садржаја представљеног помођу приче. Чак 83 придева проналазимо у дечјим препричавањима приче, наспрам 32, колико налазимо у дечјим препричавањима садржаја представљеног помођу визуелног медија.

3.4. Осеђања акџера у дечјим нараџивима

„Језик немог филма ништа није друго до типичан говор тела“ (Милатовиђ 2009: 118). Оно што смо ми желели да истражимо јесте да ли деџа лакше уочавају осеђања која треба да препознају из говора тела актера цртаних филмова или она која су им експлицитно дата приликом причања приче.

5 Ове податке узимамо са резервом због чиђенице је речник формиран на основу података добијених из љисаних радова деџе основношколској узрасђа.

Резултат синтезе података указује да се осећања актера помињу у скоро једнаком броју дечјих препричавања приче наспрам препричавања цртаног филма. У седам препричавања на основу цртаног филма, деца исказују осећања актера, а у осам дечјих препричавања на основу приче проналазимо исказе о осећањима актера.

3.5. Увођење актера у препричавање

Будући да Свенка Савић (1985) истиче важност увођења актера као основног начина почињања приповедања, и овом темом смо се бавили приликом анализе дечјих наратива. Испитали смо које актере деца уводе у препричавање и на који начин, тј. како их именују.

Од десеторо испитане деце, четворо њих је у свом препричавању на основу приче „Take me home“ поменуло псе са почетка и именовали су их лексемом *йси*. Деветоро деце уводи актере пса и девојчицу, при чему их именују са: *бела куца* (2), *бели йас* (3), *мала бела куца* (1), *мали бели йас* (1), *йас* (1), *куца* (1) и *девојчица* (8). Једно дете уводи девојчицу тако што говори да је подигла пса, не навевши претходно ко је то. Пудлицу је поменуло седморо деце, и то на следећи начин: *йудлица* (4), *йудла* (1), *йуфница йас* (1), *неки друји йас* (1).

Приликом препричавања приче „Dear Alice“ шесторо деце уводи све ликове, човека, момка, девојчицу и њену маму. Човека са почетка филма, који је споредни актер, уводи шесторо деце у своја препричавања, и то као *чика* (2) и *човек* (4). Дечака помињу сва деца у својим препричавањима, при чему га именују са: *гечак* (6) и *момак* (4). Девојчицу уводи свих десеторо деце, и то као: *девојчица* (10). Девојчину маму деца помињу у осам препричавања, и то сви као *мама* (8).

Приликом препричавања цртаног филма „Take me home“ троје деце је увело све ликове – псе, девојчицу, малог белог пса и пудлицу. Укупно четворо деце је поменуло псе са почетка цртаног филма, и то као: *куце* (2) и *йси* (2). Малог белог пса је увело свих десеторо деце и то као: *куца* (6), *йас* (3) и *куче* (1). Девојчицу је увело свих десеторо деце, лексемом *девојчица* (10). Пудлицу је поменуло осморо од десеторо деце.

Приликом препричавања цртаног филма „Dear Alice“ ниједно дете није поменуло све ликове. Човека са почетка цртаног, поменуло је четворо деце, и то као: *чика* (1) и *човек* (3). Дечака помињу сва деца у својим препричавањима, и то као: *гечак* (5), *човек* (1), *неки чика* (1), *бајша* (2) и *браји* (1). Девојчица се, такође, појављује у свим препричавањима и то као *девојчица* (10). Девојчину маму помиње само једно дете у свом препричавању и то као *мама* (1).

3.6. Структура наратива: месито, време, сиреотийни почетак и крај

Један део овог истраживања односио се на испитивање тога како деца започињу препричавање, да ли дају информације о времену и месту радње и какве су те информације. Анализирањем дечјих наратива на основу два медија примећено је да деца у малом броју случајева износе податке о времену догађања радње. У три препричавања цртаних филмова и три препричавања прича проналазимо информације о времену и то: у препричавањима прича: „Једног

дана“ – два пута; „Једном давно“; у препричавањима цртаних филмова: „Онда је једне ноћи“; „Била једном једна“; „Једног дана“.

Податке о месту одвијања радње износи више деце у својим препричавањима. У једанаест дечјих препричавања на основу прича проналазимо информације о месту одвијања радње, као и у девет препричавања на основу цртаних филмова. Углавном су то радили овако: „Тамо у аутобусу“; „На аутобусу једном на једној страни“; „У затвору“; „Далеко у даљини био је тамо је био један воз у којем су људи ишли“; „Био је један бус ту је био један дечак“; „У неком месту“.

У одређеном броју дечјих препричавања уочавају се композиција и стил бајке – стереотипни почетак (в. Вуковић 1996: 167). Како Свенка Савић (1985: 94) истиче, почетне приповедне фразе „Био један човек“ и „Једнога дана један човек“ карактеристичне су за децу од 7 и 5 година. Сличне фразе уочавамо и у нашим препричавањима: „Била једна мала куца“; „Била једном једна куца“; „Био један бус“. Са друге стране, стереотипни крај карактеристичан за бајке изостаје у нашим препричавањима. Деца су углавном завршавала своја препричавања говорећи да је крај или да је то све, а шест препричавања се завршава фразом „Чича-мича и готова прича“.

3.7. Узрочно-последични односи у дечјим нараџивима

Присетимо се још једног запажања Свенке Савић, а то је да су деца тек након десете године способна да уоче мотиве одређених поступака, саме поступке и њихове последице и да их повежу у логичку целину. До готово истог открића дошли смо и на крају овог истраживања. Шестогодишњацима који су учествовали у овом истраживању било је тешко да уоче узрок и последицу и пронађу језичку форму којом би описали одређене сцене и поступке. Једино препричавање које смо окарактерисали као потпуно и организовано са тенденцијом повезивања догађаја (тип 4), садржи узрочну реченицу, којом је дете повезало догађаје: „Била једна мала слатка куца која је била јако тужна што није имала власника“. У још неколико дечјих препричавања примећујемо да деца увиђају узрочно-последичне односе и исказују их: „Онда је дошла девојчица и шетала је и била је срећна што је видела оволико много куца“; „Он је лајао на њу што није хтео да буде нечији пас“; „Онда је том белом псу било жао што што је жели да да да га узме“.

Узимајући у обзир ова сазнања, може се рећи да се хипотеза: *Узрочно-последични низови нису њрисуйни у рејродуковању садржаја ѡрезениованој ѡмоћу цртианој филма, као ни у рејродуковању садржаја ѡрезениованој ѡмоћу ѡриче* испоставила као делимично тачна, јер се узрочно-последични односи увиђају у малом броју случајева, тј. само у четири. Они се у сваком од четири случаја јављају само као једна реченица, од тога у три препричавања цртаних филмова и у једном препричавању приче.

3.8. Присусѡво чула у дечјим нараџивима

Раније постављена хипотеза: *Приликом рејродуковања садржаја ѡрезениованој деци ѡмоћу цртианој филма, деца се ослањају на више чула (чуло вида и чуло слуха), док се ѡриликом*

рејродуковања садржаја њезентивованој њомоћу њриче, деца ослањају само на чуло слуха испитана је тако што смо потражили ситуације у којима су деца у својим препричавањима цртаног филма говорила о ономе што се на цртаном филму чуло, док се визуелно није могло уочити. Такве су сцене у којима се чује музика, у оба цртана филма, која се другим чулима није могла перципирати, таква је и сцена са почетка цртаног филма „Take me home“, у којој се чује лавез паса иако се они не виде, сцена у којој пас цвили, лаје и сцена са уздахом девојчице. Ниједно од двадесеторо деце, колико их је препричавало цртане филмове, није поменуло музичке елементе у својим препричавањима, који се чују скоро током читавог трајања цртаних филмова.⁶ Троје од десеторо деце изнело је у свом препричавању да се на почетку цртаног филма „Take me home“ чује лавез паса: „Други пси су лајали“; „Све куце су лајале“; „Ту су неке куце лајале“.

3.9. Оклевања у њовору

У дечјим препричавањима, осим до сада поменутих елемената, уочили смо и гласове, речи или скупове речи којима деца попуњавају паузе у говору када траже одговарајућу реч, оклевају или размишљају како да наставе препричавање. Оклевања у говору приликом дечјих препричавања најчешће постају видљива кроз присуство речи и израза *ња, онда, ња онда, и онда*, који, између осталог, указују на сукцесивност радње. Ови изрази се појављују у просеку 8,7 пута по препричавању, при чему не примећујемо битну разлику с обзиром на медиј кроз који је испричана прича коју деца препричавају.

3.10. Догађајак њрејричавању

Није неочекивано да деца у своје препричавање додају елементе који произилазе из њихове маште и слободе у интерпретацији, услед чега добијамо и податке који нису дати у цртаном филму или причи. Тако смо од деце добили следеће информације: „Неки дечак је ишао у школу“; „Ишао је један дечак кући“; „Онда је она почела да плаче“; „Она му је рекла да стане пошто је рекла да има још мало да нацрта“; „Возач аутобуса одведе тог дечака“. Верујемо да су деца додавала ове информације у своја препричавања када нису била сигурна у разлог одређених поступака актера или догађаја, па су оне послужиле као нека врста објашњења или допуне препричавању којом су деца повезала догађаје.

3.11. Дејтаљи у њрејричавањима

На крају ове анализе, осврнућемо се на последњу хипотезу: *Приликом рејродуковања садржаја који је њредсњављен деци вербално, деца се сећају и износе више дејтаља од деце којима је исти садржај њредсњављен визуелно*. Након синтезе свеукупних података о подели препричавања на четири категорије, описима актера у дечјим наративима, осећањима актера, увођењу актера у препричавања, увођењу места и времена радње и узрочно-последичним односима у дечјим препричавањима дошли смо до закључка да је ова хипотеза потврђена.

⁶ Истина, то је донекле и разумљиво, будући да музика најчешће није у првом плану и да има функцију пратећег елемента радње цртаног филма.

4. ЗАКЉУЧАК

Међу закључцима овог истраживања се издвајају следећи: а) више је успешних препричавања међу онима која се односе на приче (од 20 препричавања прича, 6 смо сврстали у успешна), а мање успешних препричавања међу онима која се односе на цртане филмове (од 20 препричавања цртаних филмова, 1 је било успешно); б) скоро три пута већи број придева јавља се у препричавањима садржаја представљеног помоћу приче; в) осећања актера помињу се у скоро једнаком броју дечјих препричавања приче и препричавања цртаног филма; г) узрочно-последични односи присутни су у веома малом броју препричавања, и цртаних филмова, и приче; д) мало је у дечјим препричавањима података о аудитивним елементима цртаног филма; ђ) у дечјим препричавањима честа су оклевања у говору, присутни су додаци у препричавању итд.

На основу ових закључака могуће је извести и одређене методичке импликације. Неке од њих су: а) васпитач пре емитовања цртаног филма или другог садржаја треба да припреми питања којима ће помоћи деци да савладају тешкоће у разумевању цртаног филма, да омогући деци да постављају питања и да се укључе у дискусију, која ће их водити ка прецизнијем и јаснијем разумевању садржаја, а све у циљу бољег разумевања цртаног филма; б) васпитач треба да обрати пажњу на увођење ликова у дечјим препричавањима и да помогне деци када је то потребно, јер је ово по правилу један од слабије развијених аспеката препричавања; в) васпитач треба да додатно подстиче децу да користе више описа у својим препричавањима; г) васпитач треба да посвети посебну пажњу невербалној комуникацији и њеном тумачењу како би допринео дечјој способности за уочавање осећања актера цртаних филмова; д) васпитач треба да подстиче децу да размишљају и закључују зашто се нешто догодило не би ли тако повећао и удео узрочно-последичних веза унутар дечјег препричавања; ђ) васпитач треба својим питањима да подстакне децу да кажу када и где се радња одвија како би им указао на важност компоненти простора и времена у којима се радња збива.

Резултати добијени овим истраживањем могу се уважити са резервом због чињенице да цртани филмови и приче које су коришћени нису специјално направљени за потребе овог истраживања, већ су њему прилагођени, да су цртани филмови невербални, што је можда *утицало* да дечја препричавања, као и да је истраживање спроведено са децом из једног вртића.

*

Чланак је заснован на мастер раду *Дечји наративи на основу различитих медија – упоредни приступ*, насталом под менторством доц. др Владимира Вукомановића Растегорца, а одбрањеном 28. септембра 2021. године пред комисијом коју су чиниле још и проф. др Јелена Панић Мараш и проф. др Вишња Мићић.

Извори

1. Archawattana, N. (2013). *Take Me Home*. Доступно на линку: https://www.youtube.com/watch?v=D_Rx4qZ8QRc
2. Cerinni, M. (2018). *Dear Alice*. Доступно на линку: <https://www.youtube.com/watch?v=phQDinMbmic>

Литература

1. Вукомановић Растегорац, В. (2015). Цртани филм и смрт: могућности интерпретације филма *Сачекај, молим те* Јелизавете Скворцове. *Иновације у настави*, 28/4, 102–113. DOI: 10.5937/inovacije1504102V
2. Вукомановић Растегорац, В. (2021). *Увод у методологију развоја јовора*. Београд: Учитељски факултет.
3. Којевић, Н. (2021). *Дечји нарајиви на основу различитих медија – ујоредни ирисјуи* (мастер рад). Београд: Учитељски факултет.
4. Мари, Ц. (1977). Телевизија и насиље. У: Радојко Мрљеш (ур.), *Телевизија и деца*. Београд: Глас.
5. Милатовић, В. (2009). Вербална и невербална комуникација. у: Вук Милатовић (ур.), *Методика развоја јовора*. Београд: Учитељски факултет.
6. Милатовић, В., Цветановић, З., Јанићијевић, В., Мићић, В. (2015). *Практичан рад на развоју јовора у иредшколској усјанови*. Београд: Учитељски факултет.
7. Миленковић, С. (2008). Утицај цртаних филмова на предшколску децу. *Норма*, 13/3, 163–172.
8. Шегрт, Т. (2019). *Сјрукјурa нарајивној исказа код деце иредшколској узрасја* (мастер рад). Београд: Учитељски Факултет.
9. Bake, D. (2013). *Medijska pedagogija*. Beograd: Centar za medije i komunikaciju.
10. Crnobrnja, S. (2014). *Novi mediji i društvene mreže: Pojmovnik*. Beograd: Centar za medije i komunikacije, Fakultet za medije i komunikacije.
11. Ђорђевић, Ј. (1971). *Televizija u vaspitanju i obrazovanju*, Beograd: Jugoslovenski zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja.
12. Korać N. (1992). *Vizuelni mediji i saznanji razvoj deteta*. Beograd: ZZUNS.
13. Korać, M. (1988). Knjiga u televizijskom programu. U: Ђорђевић, М. (ур.). *Od knjige do čitaoca*. Beograd: Marksistički centar Gradskog komiteta organizacije SK.
14. Lemiš, D. (2008). *Deca i televizija*. Beograd: Clio.
15. Lukić, V. (1983). *Dečji frekvencijski rečnik*. Beograd: IPI, Prosveta.
16. Marinčić-Majdak, M. (2009). Razvoj crtanog filma u svetu i kod nas. U: Miroljub Stojanović (ur.), *Zbornik o animaciji*. Beograd: Filmski centar Srbije.
17. Mekluan, M. (2012). *Elektronski mediji i kraj kulture pismenosti*. Loznica: Karpos.
18. Poter, Dž. (2011). *Medijska pismenost*. Beograd: Clio.

19. Prins, Dž. (2011). *Naratološki rečnik*. Beograd: Službeni glasnik.
20. Savić, S. (1985). *Narativi kod dece*. Novi Sad: Filozofski fakultet – Institut za južnoslovenske jezike.
21. Težak, S. (1990). *Metodika nastave filma na općeobrazovnoj razini*. Zagreb: Školska knjiga.
22. Vuković, N. (1996). *Uvod u književnost za djecu i omladinu*. Podgorica: Unireks.

Nikolina P. Kojević

Preshool Institution „11. april“, Belgrade

CHILDREN’S NARRATIVES BASED ON DIFFERENT MEDIA –
COMPARATIVE APPROACH

Abstract: This research aims to investigate the connection between children’s retellings of specific content and the type of media used to present that content to children. The study examines the influence of media on the quality and quantity of children’s retellings. The research was conducted on a sample of 20 children aged 5.5–6 years, divided into two parallel groups. We employed the descriptive method for data collection, processing, and interpretation, along with the experimental method. The results indicate that children’s retelling is, to some extent, influenced by the type of media used to present the content.

Children’s retellings of stories are more comprehensive and detailed compared to their retellings of cartoons. Furthermore, story-based retellings include richer character descriptions and introduce more characters than cartoon-based retellings. It was also observed that children often struggle to identify and express cause-and-effect relationships in their retellings, tending to simply list events. Based on these and other findings, the study emphasizes the important role of educators in assisting children to enhance their narratives. Educators can support children by helping them comprehend the content and aiding in its reproduction.

Keywords: children’s narrative, cartoon, story, retelling, preschool age

Раг ѓримљен: 2. 5. 2023. / Раг ѓрихваћен: 2. 6. 2023.